

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande över slutbetänkandet Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)

Ert dnr Ju2025/00206

Utredningens förslag om en differentierad straffbarhetsålder skulle enligt Domstolsverkets bedömning föranleda både brister i förutsebarhet och praktiska tillämpningsproblem, som i sin tur kan befaras leda till flertalet negativa konsekvenser. Domstolsverket avstyrker därför utredningens förslag i den delen.

Domstolsverket delar utredningens bedömning att det saknas tillräckliga skäl för en generell sänkning av straffbarhetsåldern.

Utgångspunkter för Domstolsverkets yttrande

Domstolsverket har granskat slutbetänkandet *Straffbarhetsåldern* (SOU 2025:11) mot bakgrund av den verksamhet som bedrivs av myndigheterna inom Sveriges Domstolar, dvs. utifrån hur förslaget kan tänkas påverka verksamheten ekonomiskt, organisatoriskt och utbildningsmässigt. Granskningen har även omfattat hur förslaget kan påverka verksamhetsstöd, arbetsformer och rättssäkerheten generellt.

Utredningens förslag om sänkt straffbarhetsålder

Utredningen föreslår att straffbarhetsåldern ska sänkas beträffande vissa allvarliga brott. Domstolsverket kan inledningsvis konstatera att främst kriminalpolitiska överväganden ligger bakom förslagen. Domstolsverket avstår från att uttala sig om dessa, men kan ändå konstatera att det bör krävas tungt vägande skäl för att genomföra förändringar avseende straffbarhetsåldern. Detta särskilt mot bakgrund av den forskning avseende barns mognad och utveckling som redovisas i betänkandet. Även FN:s kommitté för barnets rättigheters rekommendation till Sverige att låta straffbarhetsåldern ligga kvar på 15 år och dess generella avrådan från nationella system med olika straffbarhetsåldrar beroende på brottets allvar bör beaktas i sammanhanget. Domstolsverket vill därtill betona följande.

Föreslagen reglering innebär i praktiken att ett barn ska anses ha tillräcklig ansvarsförmåga för att kunna dömas till påföljd för vissa brott men inte för andra. Regleringen framstår inte som helt logisk med hänsyn till den forskning som finns rörande barns mognad och kan vara svår att förstå, inte

minst för ett barn. Mot bakgrund av det, och med hänsyn till att straffbarheten i varje enskilt fall i viss mån kommer att bli en bedömningsfråga, skulle enligt Domstolsverkets bedömning en sådan differentierad straffbarhetsålder som utredningen föreslår leda till bristande förutsebarhet.

För domstolarnas del riskerar regleringen att föranleda praktiska tillämpningsproblem. Den praktiska hanteringen bör enligt Domstolsverket därför belysas ytterligare för det fall regeringen går vidare med utredningens förslag. Tillämpningsproblem torde exempelvis uppkomma i en situation där åklagaren saknar möjlighet att framställa alternativa yrkanden, vilket också framhållits i flera av de särskilda yttrandena. Även frågan om hur rätten vid bedömningen av brottslighetens straffvärde ska beakta sådan brottslighet som den tilltalade med anledning av sin ålder inte kan åtalas för bör belysas ytterligare.

Föreslagen reglering föranleder även tillämpningsproblem ur ett brottsofferperspektiv. Frågan är exempelvis hur de som har blivit utsatta för brott som det inte kan väckas åtal för ska betraktas vid en rättegång rörande angränsande brottslighet. Regleringen torde även leda till betänkligheter rörande målsägandens enskilda anspråk. Dessutom riskerar den omständigheten att den tilltalade kan komma att gå fri från påföljd enbart med anledning av en bedömning i rubriceringsfrågan att framstå som såväl stötande som svårbegriplig för målsäganden.

Domstolsverket hänvisar i den delen även till de situationer som lyfts i de särskilda yttrandena. Domstolsverket delar de betänkligheter som framförs där beträffande befarade tillämpningsproblem och tänkbara följder av dessa. Således gör även Domstolsverket bedömningen att föreslagen reglering riskerar att leda till negativa konsekvenser för såväl tilltalad som målsägande.

Ett skäl som utredningen framför för att sänka åldern för straffbarhet är att stärka det straffrättsliga systemets legitimitet. Frågan är emellertid om inte de konsekvenser som redovisas ovan, och som närmare beskrivs i de särskilda yttrandena, snarare kan komma att föranleda att legitimiteten försvagas.

Mot bakgrund av vad som redovisats ovan avstyrker Domstolsverket utredningens förslag om sänkt straffbarhetsålder.

En generell sänkning av straffbarhetsåldern

Utredningen redogör i bilaga 3 för de ytterligare aspekter som behöver beaktas om regeringen skulle anse det lämpligt att sänka straffbarhetsåldern generellt. Utredningen lämnar i förekommande fall även i nämnd bilaga förslag till lagtext. Regeringen har önskat synpunkter även på det materialet.

Det kan inledningsvis konstateras att en generellt sänkt straffbarhetsålder inte föranleder de tillämpningsproblem som redovisas ovan. Som Domstolsverket redan har påpekat, bör det emellertid – bland annat mot bakgrund av tillgänglig forskning avseende barns utveckling och mognad – krävas tungt vägande skäl för att förändra nuvarande straffbarhetsålder. Detta gäller i synnerhet vid en generell sänkning av straffbarhetsåldern. Utredningen bedömer i betänkandet bland annat att en generell sänkning av straffbarhetsåldern inte är en träffsäker åtgärd i förhållande till den brottslighet som omfattas av den särskilda problembild som redovisas i direktiven. En generell sänkning av straffbarhetsåldern riskerar dessutom enligt utredningen

inte bara utvecklingen hos det stora antalet barn som begår enstaka brott av mindre allvarligt slag, utan skulle också innebära ytterligare påfrestningar på rättsväsendet. Vid en samlad bedömning anser utredningen att det saknas tillräckligt starka skäl för att sänka straffbarhetsåldern generellt. Domstolsverket delar utredningens bedömning i den delen.

För det fall regeringen avser att gå vidare med det förslag om en generell sänkt straffbarhetsålder som presenteras i bilaga 3 bör enligt Domstolsverkets bedömning frågan om en sådan generell sänkning kan förenas med en åtalsprövningsregel utredas ytterligare.

Ekonomiska konsekvenser

Enligt utredningen är nettoeffekten av utredningens förslag relativt liten i förhållande till Sveriges Domstolars totala måltillströmning och de kostnadsvariationer som kan förekomma mellan åren. Utredningens bedömning är därför att de ökade kostnaderna som förslagen bedöms föranleda kan hanteras inom ramen för Sveriges Domstolars befintliga anslag. När det gäller anslaget för rättsliga biträden bedömer utredningen att kostnaderna inte kommer att förändras på ett sätt som påverkar anslaget nämnvärt. Domstolsverket delar preliminärt utredningens bedömning att kostnaderna kan hanteras inom ramen för nämnda anslag. Som utredningen också framhåller, har det emellertid genomförts – och kommer att genomföras – många förändringar inom straffrätten, vilket föranleder ett behov av att framöver följa upp de samlade effekterna av lagändringarna för bland annat Sveriges Domstolar.

Domstolsverket uppskattar den totala årliga kostnadsökningen för Sveriges Domstolar med anledning av det alternativa förslaget om en generell sänkning av straffbarhetsåldern till 14 år till 55 miljoner kronor. Kostnadsökningen är så stor att den inte kan hanteras inom ramen för givna anslag. Domstolsverket har vid bedömningen utgått från att en generell sänkning inte skulle kombineras med en åtalsprövningsregel.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Thomas Rolén. I handläggningen har även rättschefen Peter Islander deltagit. Föredragande har varit juristen Helena Jacobsson.

Thomas Rolén

Helena Jacobsson